

PER SEMPRE

Susanna Tamaro
PER SEMPRE

Traducció de Laia Font i Mateu

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
TÍTOL ORIGINAL: *PER SEMPRE*
PRIMERA EDICIÓ: DESEMBRE DEL 2012
© SUSANNA TAMARO, 2011
WWW.SUSANNATAMARO.IT
© DE LA TRADUCCIÓ DE L'ITALIÀ: LAIA FONT I MATEU, 2012
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
CARRER PEU DE LA CREU, 4 - 08001 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-1469-2
DIPÒSIT LEGAL: B. 39.837-2011
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: GRAFOS

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Déu ha donat a la terra el buf que la nodreix.
El seu alè dóna vida a totes les coses.
I si retingués el seu buf, tot s'aniquil·laria.
Aquest buf vibra en el teu, en la teva veu.
És el buf de Déu el que tu respires i no ho saps.

TEÒFIL D'ANTIOQUIA

Jo m'estic aquí dalt i rebo els qui pugen a la muntanya. Alguns tenen un objectiu, d'altres simplement vagaregen pels boscos. Hi ha molts camins per pujar, el que passa per aquí davant no és més que un de tants, el més variat potser. Hi ha qui tira recte, sense ni tan sols mirar-me, d'altres s'aturen, encuriosits.

—Què és aquest lloc? Un refugi, una casa de turisme rural?

No ho entenen.

—He de pagar res? —em pregunten, si, a més d'aigua, els ofereixo vi.

—El preu és el do de l'hoste —responc.

Alguns somriuen, s'esforcen a entendre-ho; d'altres beuen de pressa i s'allunyen sense girar-se, com si els perseguís un perill invisible.

De vegades, però, les persones tornen. No tornen per la muntanya, sinó per aquesta estança en què crema el foc. Pocs admeten que hagin vingut expressament, addueixen excuses: «Passava per casualitat... Buscava bolets aquí a la vora... Volia pujar per l'altre vessant, m'he equivocat de camí...».

La majoria dels que tornen són els que han acceptat

l'aigua i el vi amb un somriure. Dels que fugen en torno a veure menys i, si ho fan, passen més temps justificant-se. Un fins i tot em va agredir:

—No tinc temps per perdre, jo!

—Doncs per què ha vingut? —li vaig contestar—. Aquest és el lloc on el temps queda suspès.

Hi ha qui, en canvi, arriba i m'aboca al damunt tot el que té al cor.

—Consoli'm, pare —em va dir una vegada una senyora, al final del seu relat.

—No sóc capellà —li vaig respondre.

Es va alçar de cop.

—Doncs per què li he explicat totes aquestes coses?

—No ho sé.

—Potser vostè també és un estafador —va cridar mentre sortia.

—I vostè què volia que fos? —li vaig respondre, però les meves paraules van rebotar contra el marc de la porta que va tancar amb un cop.

Sovint, durant l'estiu, qui veu les ovelles em pregunta:

—Que ven formatge? Del bo, del genuí?

—No sé si és bo —contesto—, però si vol l'hi deixo tastar.

Fan mala cara quan dic que el faig per a ús personal. Per arreglar-ho, els n'ofereixo un tros per endur-se a casa.

—D'acord, però el pago —contesten molts.

—No cal.

—Hi insisteixo.

—Entesos, si és més feliç així...

—Però vostè no és pastor.

—Quan estic amb les ovelles, sóc pastor.

—D'acord, però no viu d'això.

—Quan menjo formatge, visc d'això.

—I quan no fa de pastor, què fa, a què es dedica?

—Produeixo les coses que em serveixen per viure.

—I ja està? —comenten, sorpresos—. Però això no és una feina de debò!

Alguns somriuen:

—Quina sort! Com m'agradaria viure aquí dalt, a mi també!

Quan es viu fora del món no costa gens guanyar-se les fantasies de les persones més fràgils.

En els primers temps, hi havia un jubilat que venia sovint aquí dalt. Arribava a pas ràpid i parlava també ràpidament. No saludava i no entrava a casa. Tan bon punt em veia començava a cridar: «Ja sé qui és vostè, és un pervertit, que aquí dalt organitza les seves orgies! Jo no hi penso caure, no, no hi penso caure. Per què s'aïlla un, si no és un porc? Els homes normals tenen dona, tenen fills, no s'estan al bosc esperant les víctimes! Quina vergonya! Marrà!», cridava, i tornava a desaparèixer en el bosc, acompanyat del rosec de la seva obsessió.

Els primers temps no aconseguia acceptar aquesta necessitat contínua de trobar una definició. No existeixes si no hi ha un adjectiu, un nom que ajudi a situar-te en alguna banda. Després m'hi vaig acostumar, vaig entendre que aquesta forma de classificació és part de la naturalesa de l'home. Si sé qui ets, sé com comportar-me amb tu, però si ets un home sense lligams i sense rols, ja no sé què pensar. Ets nuesa i t'ofereixes com a nuesa. I la nuesa provoca escàndol.

Tots tenim una definició que ens permet existir i aquesta definició és el nostre rai, gràcies al qual naveguem en la tumultuositat dels dies, gràcies al qual som capaços d'arribar sense embogir a l'estuari.

dos

Estimada Nora, ahir hi va haver la primera gran nevada.

A la tarda vaig sortir i vaig arribar al bosc. Amb la neu, tot canvia, la natura està com immersa en una espècie d'estupor. Fins i tot el soroll més proper sembla que vingui de lluny. Més que els sorolls, són els seus ecos i tota la vida misteriosa dels seus habitants que, de cop, es manifesten. Allí dues llebres s'han empaitat, més enllà corre l'esquirol, sota aquell pi una marta s'ha aturat i ha invertit el curs de la marxa.

Hi ha petjades pertot arreu, les petjades dels animals i les meves. Per un instant, ahir em vaig imaginar que, al costat de les meves, hi havia les teves.

Recordes la nostra primera gran excursió a la muntanya? Vam plantar la tenda —una feixuga tenda txecoslovaca comprada amb els meus estalvis— en una calma just sota les tarteres de les carenes. Al voltant nostre, hi havia pins negres i una gran extensió de rododendres. Era setembre. En lloc de dormir, vam passar la nit parlant. El cel era extraordinàriament net i la lluna, plena damunt nostre. Amb els primers rajos de l'alba vas voler

sortir. T'havia semblat sentir el cant d'una àguila, no volies perdre l'ocasió de veure la primera àguila de la teva vida.

Et vaig seguir, ens vam asseure en una roca. El rapinyaire va aparèixer quasi de seguida. En la llum límpida d'aquella alba glaçada, planava amb les ales esteses, repetint de tant en tant el seu crit. Llavors, de sobte, aprofitant un corrent ascendent, es va capalçar brusca-ment i va desaparèixer de la nostra vista. I em vas abraçar fort, el nas glaçat, les mans gelades, els primers rajos que apareixien més enllà dels cims gloriosos en la seva esplendor.

—Existeix el «per sempre»? —em vas preguntar.

Et vaig estrènyer encara amb més força. Sota la capa de samarretes, jersei i anorac, vaig sentir viu i càlid el teu cos gràcil.

—Només existeix el «per sempre» —et vaig respon-
dre.

La nit aquí dalt, en canvi, és una tinta que ho devora tot, desapareixen els arbres, s'esvaeix l'horitzó de la vall, desapareixen l'estable, el trineu, la tanca de l'hort. S'esvaeixen les formes i canvien els sorolls. Els pit-roigs, les merles, les garses i les cornelles es retiren a les branques glaçades. Entre la palla, els xais s'arramben a les mares i deixen de belar, només la respiració els manté units —dos petits núvols d'alè— i un alè lleuger surt també del seu pelatge, fumeja en l'aire com el terra de març quan la neu es fon i el cel ho escalfà tot. La nit té els seus habitants i són habitants sense rostre. El reclam insistent del mussol, la veu aguda de l'òliba. Lluny, de tant en tant, se sent l'udol solitari dels llops entremesclat amb el lladruc sec de

les guineus entorn de les cases. Quan la foscor es dilueix, en el sòl gelat ressona el trepig dels cérvols i el seu fort bram que precedeix l'aparellament.

Així que l'alba comença a treure el cap, escalfó aigua a l'estufa i, amb la gerra calenta, vaig a la pleta. Les ovelles encara estan totes arraulides a la palla, les unes al costat de les altres per mantenir l'escalfor. Fa anys que viuen amb mi i cadascuna té un nom, reconeixen la meua veu fins i tot de lluny i contesten al meu reclam amb bels dòcils. Els anyells —el pelatge encara blanc immaculat— descansen arrupits entre les potes de la mare, amb el morro li donen copets i ella els recompensa llepant-los el cap. Més tard, quan els obriré la porta, rodolaran cap a fora i s'entretindran corrent desenfrenats pujant i baixant d'un carretó bolcat al mig del corral.

Fonc l'aigua glaçada de l'abeurador amb la que he portat de casa i omplo de menjar la menjadora. Encara estan ensopides i no hi semblen especialment interessades. Llavors m'assec al tamboret de munyir i em quedo una estona al seu costat, en silenci.

Per alguna banda, entre la palla, corre un ratolí, i per la finestra treu el cap una cua-roja enfredorida. Els vidres són panes de glaç i el meu alè, com el de les ovelles, forma núvols de vapor.

Estar-me aquí amb els animals em dóna una gran pau. Entre la palla i l'escalfor, fa sensació de cura i confiança.

Potser no t'ho vaig dir mai, però estar amb animals va ser el meu primer desig quan era petit.

—De gran tindrè un estable! —vaig dir un dia als meus pares. A la sala es va fer un silenci inesperat; normalment els nens volen cotxes, avions o bé somien ser herois.

—Vols ser granger?! —va preguntar el meu pare, sorprès.

La meva mare em va mirar perplexa:

—Amb una vaca?

—Sí, amb una vaca i un vedell, i també ovelles.

Els meus pares no van tornar a treure el tema i jo, vist el poc entusiasme suscitat, vaig continuar mantenint aquell desig en el silenci del meu cor.

No els vaig explicar que un dia, voltant amb bicicleta pels camps dels entorns de casa dels avis, vaig entrar per casualitat a xafardejar en el que semblaven unes ruïnes i, de cop i volta, em vaig trobar davant d'una vaca. Devia fer poques hores que havia parit; als seus peus, amb els ulls encara meravellats de qui ve d'un altre món, jeia el vedellet. En veure'm, va emetre un fort buf pel nas, com dient: allunya't, no t'acostis al meu petit; mira, però no toquis. No hi havia amenaça en la seva mirada, més aviat majestat, orgull, determinació. Tenia el nas humit, els ulls amb pestanyes llargues, negres, llents, profundes.

Hi érem només nosaltres tres, allà dins, però era com si, entre les nostres tres mirades, s'aplegués l'univers sencer, com si la fragmentarietat de la meva vida, per un instant, s'hagués recompost.

Hi havia estupor, i meravella i força.

Hi havia do, cura i escalfor.

Hi havia les preguntes i les respostes, totes recollides en un únic buf.

Per això, en tornar a casa, amb la ingenuïtat dels

meus deu anys, vaig proclamar triomfant que tindria un estable.

Quantes coses de mi no et vaig dir mai! Érem tan joves, tan plens d'entusiasme pel temps que vivíem. Hi havia el present —el temps del nostre amor— i el futur, que seria allò que amb els anys que vindrien construiríem plegats: la feina, la casa, els nens, seguint l'aspiració de deixar el món millor de com l'havíem trobat. Tot el que quedava enrere no tenia gens d'importància, estàvem segurs que la nostra passió i el nostre amor superarien tots els obstacles.

A tu t'agradava comparar la nostra vida amb el curs de l'aigua.

—Ara som un torrent de muntanya —deies—, fluïm impetuosos, saltant entre les roques, creant cascades, la remor del nostre curs omple l'aire des dels cims fins a la vall. Un dia, però, ens convertirem en rius de plana, plàcids, plens, mandrosos, i ja no produïrem cap so, llevat de la fressa que fa el vent quan acaricia els salzes.

—Serà avorrit? —preguntava jo.

—No, serà natural.

Així, sovint, de nit al llit, amb les mirades al sostre, jugàvem a «quin riu vols ser?».

—Vols ser el Dora Baltea? —et preguntava, i tu clavaves cops de peu a les mantes cridant:

—No! El Dora Baltea no. —Et semblava massa petit, modest, i a més, detestaves la idea d'acabar al Po.— No vull ser un afluent —deies—, vull ser un riu que es llança directament al mar.

La teva passió era el riu Amazones. Passaves hores descrivint-me la fauna extraordinària que observaves al

teu pas: papallones, papagais, i els dofins roses que remuntaven el teu curs.

T'horroritzava alegrement, en canvi, el meu desig de voler ser el Volga.

—Com pot ser? Només hi ha estepes, neu i clapes de gel. —I llavors em buscaves les pessigolles: — Potser és perquè, en realitat, ets l'home de gel.

—Preferiries un riu africà? —responia abraçant-te.

Només una vegada, quan et vaig proposar el Timavo, et vas ofuscar.

—El Timavo no! És un riu càrstic. No m'agraden les coses que desapareixen.

—I a mi tampoc. I a més, per què hauria de desaparèixer?

—Potser perquè sóc avorrida —vas contestar, esclafint a riure.

—Ets tu qui es cansarà un dia. —Sí, sabia que no tenia ni un bri de fantasia.

—Tots els homes són avorrits —esbufegaves—. Ho sabem des del temps d'Adam. I com més grans es fan, més avorrits es tornen.

—I llavors?

—No et permetré tornar-t'hi mai.

—I si el diumenge em poso a escoltar el partit per la ràdio, passejant agafats de la mà?

—Doncs fugiré a mil milles, no seré riu sinó vapor. Et despertaràs un dia i, al meu lloc, trobaràs la llera buida.

En els llargs hiverns de soledat, sovint m'he preguntat com seria el món del meu voltant si encara em veiessin els teus ulls. Quan deia «sóc un home avorrit» deia la

veritat. Per a mi tu eres com l'encantador de serps, tocaves i jo sortia del cistell. Però, sense la teva música, els meus pensaments es tornaven limitats com els d'un rèptil.

La teva fantasia era capaç de transformar en meravel·lós el fet més banal. Per contra, jo sempre he tingut una mirada indagadora. En comptes de construir la realitat, prefereixo sumir-m'hi, remoure la terra, excavar, avançar ensumant i palpant, per mirar de descobrir què s'amaga sota la banalitat dels dies. Per aquesta raó, crec, vaig ser un bon metge. Per això, potser, fins i tot aquí dalt no estic mai realment sol, els pensaments em fan companyia mentre ho dissequen tot amb la meticulosa precisió d'un entomòleg.

Entre un arbre i un altre entreveig, allà baix a la vall, la nit dels homes. Algunes cases s'enfilen als contraforts de la muntanya: petites llums que brillen en la foscor travesades a estones pels fars dels cotxes. Més avall, les llums s'espesseixen i es barregen amb les dels fanals. De sorolls, de la nit dels homes, n'arriben pocs. Un clàxon, una frenada, l'eco llunyà d'alguna campana. A l'hivern, podria distingir els dies de la setmana només pels sons que pugen. Durant cinc dies, el brunzit discontinu dels cotxes s'atura en fer-se fosc; el divendres i el dissabte, en canvi, havent sopat, el soroll s'intensifica —amb pics de retrunyis solitaris— fins que torna l'alba. Amuntegades al mateix cotxe, les persones es dirigeixen a les discoteques i els locals de la plana. Divertir-se, això sembla ara l'únic imperatiu del temps lliure.

Falta un mes per a Nadal. Des d'aquí dalt, puc percebre la gran estrella del carrer principal del poble i tot el corollari de bombetes blanques que la precedeixen i la segueixen per unir-la a altres estrelles. Un conjunt de llums de colors vius també broda les cases, les torretes, les fàbriques. Uns avets llampeguen en la foscor com semàfors embogits al costat de simples arbustos, rosers o pomeres encerclats de llums. Qui no té arbres vesteix de llum les baranes, les reixes, els ampits. Tot el que queda embolcallat en una discreta obscuritat, en aquestes nits brilla i illumina tot l'espai de l'entorn.

Quan la nit comença a devorar les tardes, de sobte es descobreix que es té nostàlgia de la llum, i les valls, els turons i els camps es converteixen en el senyal d'aquesta mancança. Llums cada cop més espantosos, més cridaneres, transformen l'ambient recollit de l'hivern en l'alegre imatge d'una festa major.

Què se celebra? Ja no ho sap ningú, ningú no ho recorda.

Més que una celebració, sembla una forma de resistència. Es resisteix a la foscor, s'oposa a aquella nit misteriosa que hi ha al fons de cadascun de nosaltres, a aquella obscuritat que, tard o d'hora, ens espera a tots.

És fàcil, durant els dies de primavera i d'estiu, desterrar aquest fantasma. Tot és lluminós. Però quan el sol es retira i la fosca baixa amb els seus dits glaçats, quan aquests dits ens toquen i ens recorden la nostra fragilitat, tot resulta més difícil. Som fines esferes de vidre, n'hi ha prou amb un mínim cop per transformar-nos en esberles. Quant temps cal perquè aquestes esberles tornin a ser la bonica esfera iridescent? Cap temps que coneguem, perquè cap fragment no és capaç de tornar a ser forma. La llum, doncs, és la nostra companya, la nostra amiga, el

nostre antídot. Estarem amb ella fins que les tardes, tímidament, es facin més clares, fins que els ocells, trencat el silenci hivernal, omplin l'aire de refilets ja carregats de disputes amoroses.